

نگاهی به گزارش شور اول طرح اصلاح و الحاق موادی به فصل اول کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی

دکتر محمد صالح ولیدی*

چکیده:

عنوان کتاب پنجم از قانون مجازات اسلامی، حاوی مواد ۴۹۸ الی ۷۲۹، «تعزیرات و مجازاتهای بازدارنده» است که در سال ۱۳۷۵ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید. فصل اول از کتاب مزبور (مواد ۴۹۸ الی ۵۱۲)، به معرفی «جرایم ضد امنیت داخلی و خارجی کشور» و مجازات آنها پرداخته است. اخیراً طرحی توسط عده‌ای از نمایندگان محترم مجلس در اصلاح و الحاق برخی مواد مربوط به جرم جاسوسی به مجلس تقدیم شده که در این مقاله به نقاط قوت و ضعف مواد پیشنهادی پرداخته شده است.

کلیدواژه‌ها: جاسوسی، خیانت به کشور، امنیت ملی، دشمن

گفتار اول - در خصوص جاسوسی موضوع ماده ۵۰۱ اصلاحی

مطالب و مندرجات این ماده از جهات زیر قابل تأمل است

۱- از نظر تعیین مرتکب جرم جاسوسی

۲- از نظر وجوه افتراق جاسوسی با خیانت به کشور

الف - از نظر تعیین مرتکب جرم جاسوسی

در بررسی عبارت صدر ماده ۵۰۱ اصلاحی ملاحظه می‌شود که قانونگذار برای تعیین و شناسایی مرتکب جرم از واژه "هر کس" استفاده کرده است.

بنابراین می‌توان گفت که حکم ماده شامل کلیه افراد اعم از ایرانی یا خارجی می‌شود. اما نکته مهمی که در این مورد وجود دارد این است که قانونگذار صریحاً معلوم نکرده است که مرتکب جرم جاسوسی لزوماً باید کسی باشد که اسرار، اسناد و اطلاعات طبقه‌بندی شده نظامی، امنیتی، اقتصادی، علمی و فنی را بر حسب وظیفه و شغل و سمت سازمانی خود در دسترس داشته است و سپس آن را عالمماً عامداً در اختیار دول خارجی یا عوامل آنان قرار داده و یا از مفاد آن مطلع کرده‌است؟ و یا اینکه نحوه تحصیل و به دست آوردن آن اسرار، اسناد و اطلاعات طبقه‌بندی شده اصلاً مطرح و مهم نیست؟ بلکه برای به دست آوردن آن به هیچ وجه نیازی به داشتن وظیفه و شغل و یا سمت رسمی در یکی از ادارات دولتی در بین نیست و به هر نحو ممکن که مرتکب قادر باشد آن اسرار، اسناد و اطلاعات طبقه‌بندی شده را بدست آورده باشد مورد شمول حکم ماده خواهد بود. مثلاً مرتکب آن را از راه سرقت یا بر اثر بی‌مبالاتی و عدم رعایت اصول حفاظتی از طریق تخلیه اطلاعاتی بدست آورده باشد و آن را در اختیار دول خارجی یا عوامل آنان قرار داده و یا از مفاد آن مطلع نماید و نظایر اینها.

بدین ترتیب به خوبی این نتیجه بدست می‌آید که مطابق ماده ۵۰۱ اصلاحی قلمرو جرم جاسوسی به جهت عدم تعیین ویژگی‌های مرتکب جرم در این ماده نه تنها شامل همه افرادی خواهد شد که اعم از ایرانی و بیگانه که به نوعی بتوانند اسرار، اسناد و اطلاعات طبقه‌بندی شده نظامی، امنیتی، اقتصادی، علمی و فنی را

بدست آورده و آن را در اختیار دول خارجی یا عوامل آنان قرار دهند یا از مفاد آن مطلع نمایند و همین طور قلمرو حکم ماده شامل اقدام کارمندان دولت که با داشتن شغل و سمت رسمی به اسرار، اسناد و اطلاعات طبقه‌بندی شده دسترسی دارند و با نقض مقررات اداری و بر خلاف وظایف محوله مرتکب نوعی "خیانت به کشور" می‌شوند یعنی اسرار، اسناد و اطلاعات طبقه‌بندی شده را که بر حسب وظیفه و شغل به آنها سرده شده است خائنانه آن را در اختیار دول خارجی یا عوامل آنان قرار می‌دهند و یا از مفاد آن مطلع می‌گردانند نیز مشمول عنوان جاسوسی موضوع ماده ۵۰۱ اصلاحی خواهد شد.

این شیوه قانونگذاری به دلیل تفاوت‌های موجود بین جرم خیانت به کشور با جاسوسی از نظر ماهوی قابل دفاع به نظر نمی‌رسد. به لحاظ اهمیت آن را به طور جداگانه مطرح و بررسی می‌نمائیم.

ب - وجوه افتراق جرم خیانت به کشور و جاسوسی

تفاوت‌های موجود بین جرم خیانت به کشور و جاسوسی به قرار ذیل است.

- از نظر تابعیت مرتکب جرم
- از نظر عنصر مادی جرم
- از نظر هدف و انگیزه مرتکب جرم

اولاً - از نظر تابعیت مرتکب جرم

یکی از شاخصه‌های مهم جرم خیانت به کشور، وجود رابطه‌ای است که بر اساس تابعیت که ناشی از امر حاکمیت دولتها است بین تبعه و کشور متبوعش برقرار می‌شود. این رابطه که شخص را به دولت مرتبط می‌سازد مبنای حقوق و تکالیفی برای تبعه خواهد شد.

یکی از آثار مهم ناشی از تابعیت در هر کشوری این است که اتباع آن، موظف به وفاداری و رعایت امانتداری نسبت به دولت متبوع خود بوده و به هیچ وجه مجاز به انجام اعمال خیانت آمیزی که منافع و مصالح مالی کشور را به مخاطره می‌اندازد، نخواهد بود و از این حیث دارای مسؤولیت خاصی هستند و با

افرادی که تابعیت آن کشور را ندارند از حیث جرائم علیه امنیت کشور مثل جاسوسی از نظر میزان مسؤولیت با مجازات شدیدتری مواجه خواهند شد.

بر این مبنا چنانچه یکی از کارمندان دولت که تبعه آن کشور محسوب می‌شوند مرتکب جاسوسی شود به لحاظ وجود عدم تابعیت بین او و دولت، تصرفات او در نقض مقررات اداری دایر بر تسلیم اسرار، اسناد و اطلاعات طبقه‌بندی شده که بر اساس وظیفه و شغل به او سپرده شده بود به دول خارجی چون بر خلاف وظیفه وفاداری به مام میهن تلقی می‌شود و به عنوان جرم خیانت به کشور شناخته می‌شود و به هیچ وجه قابل عفو و بخشش نخواهد بود. با وجود این در ماده ۵۰۱ اصلاحی این وصف مهم یعنی عنصر تابعیت مرتکب جرم شرط تحقق جرم خیانت به کشور قرار داده نشده است.

به نظر نگارنده ضرورت پیش‌بینی معیار و شرط تابعیت مرتکب جرم، ضابطه‌ای است که وجود آن در قانون تضمین‌کننده منافع و مصالح ملی کشور خواهد بود و لذا بهتر است این شرط مهم در جریان تصویب نهایی ماده ۵۰۱ اصلاحی از طرف نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی، به عنوان یکی از شاخصه‌های جرم خیانت به کشور و شرط فارق بین جاسوسی توسط اتباع ایرانی با بیگانگان به این ماده اضافه و الحاق شود تا بدین وسیله نقیصه موجود ماده ۵۰۱ اصلاحی مرتفع شود.

ثانیاً- از نظر عنصر مادی جرم

برای تحقق جرم جاسوسی، لزوماً مرتکب بایستی در پوشش‌های ناشناس و متکرراً به نحو فیزیکی و محسوس، اقدام لازم برای بدست آوردن و تحصیل اسرار، اسناد و اطلاعات طبقه‌بندی شده، نظامی، امنیتی، اقتصادی، علمی و فنی کرده باشد سپس آنچه را که بدست آورده است در اختیار دول خارجی یا عوامل آنان قرار دهد و یا از مفاد آن مطلع نماید تا عنصر مادی جاسوسی محقق شود.

در حالی که در جرم خیانت به کشور بر خلاف جاسوسی کارمند دولت شخصاً اقدامی برای تحصیل و بدست آوردن اسرار، اسناد و اطلاعات طبقه‌بندی

شده مربوط به سیاست داخلی و خارجی کشور نمی‌کند بلکه بر حسب وظیفه و شغل و سمت اداری که در آن سازمان دارا می‌باشد، صلاحیت دسترسی او به اسرار، اسناد و اطلاعات طبقه‌بندی شده قبلاً از طرف اداره‌اش مورد تأیید قرار گرفته و آنها را بر اساس وظایف محوله تحویل می‌گیرد و دسترسی پیدا می‌کند و بر اساس علقه تابعیت موظف و مکلف به امانت‌داری و حفظ اسرار و اسناد و اطلاعات طبقه‌بندی شده می‌باشد چنان چه مبادرت به تصرفات خائنانه نسبت به اسناد و مدارکی که به او سپرده شده است بنماید یعنی آنها را بر خلاف وظیفه امانت‌داری در اختیار دول خارجی یا عوامل آنان قرار دهد و یا از مفاد آن مطلع نماید، عملاً نسبت به کشور خود خیانت کرده است و این اندازه اقدام او که نقض مقررات اداری است تشکیل دهنده عنصر مادی خیانت در امانت است که با جاسوسی به شرحی که توضیح داده شد فرق دارد.

ثالثاً- از نظر هدف نهایی و انگیزه مرتکب جرم

یکی دیگر از وجوه افتراق بین خیانت به کشور و جاسوسی ناظر به محتوای عنصر روانی و انگیزه مرتکب جرم است.

طبق این معیار، دادگاه برای تفکیک خیانت به کشور با جاسوسی به قصد و هدف نهایی مرتکب توجه می‌نماید و در صورت احراز آن چنان چه مرتکب در انجام عملیات خود قصد لطمه زدن به استقلال و تمامیت ارضی و براندازی حکومت باشد و در این قبیل یک عامل خارجی هم مداخله داشته باشد عملیات مرتکب که متضمن قصد ضربه زدن به حیات حکومت باشد عمل او خیانت به کشور محسوب می‌شود اما چنان چه بر دادگاه ثابت شود که انگیزه ارتکاب جرم علیه امنیت کشور از ناحیه مرتکب صرفاً سودجویی و جلب منافع شخصی و بدون قصد براندازی، کسی مبادرت به بدست آوردن اسرار، اسناد و اطلاعات طبقه‌بندی شده نظامی، امنیتی، اقتصادی، علمی و فنی علیه جمهوری اسلامی کرده و پس از دریافت آن را به دول خارجی یا عوامل آنان تسلیم نماید یا از مفاد آن مطلع نماید جرم او تحت عنوان جاسوسی طبقه‌بندی خواهد شد.

گفتار دوم - در خصوص جاسوسی موضوع ماده ۵۰۲ اصلاحی

در بررسی عبارت متن ماده ۵۰۲ اصلاحی ملاحظه می‌شود که قانونگذار در این مقرر به حذف قسمتی از عبارت قسمت اخیر ماده ۵۰۲ قانون مجازات اسلامی سال ۱۳۷۵ به شرح داخل پرانتز:

(... مرتکب یکی از جرائم جاسوسی شود به نحوی که به امنیت ملی صدمه وارد نماید...) ماده ۵۰۲ را بدین اصلاح و بازنویسی کرده است.

هر کس به نفع یک دولت بیگانه و به ضرر دولت بیگانه دیگر در قلمرو ایران جاسوسی نماید به حبس از یک تا پنج سال محکوم می‌شود. این اقدام و سیاست گذاری مقنن‌گر چه متضمن آثار مثبت قضایی است و از این حیث مستحسن می‌باشد ولی از جهت دیگر قابل نقد به نظر می‌رسد که به ترتیب آنها را در دو بند زیر مطرح و مورد بحث قرار می‌دهیم.

بند اول - از نظر نقطه قوت اصلاحیه

با حذف جمله (مرتکب یکی از جرائم جاسوسی شود) در ماده ۵۰۲ اصلاحی و جایگزین کردن آن به جمله (در قلمرو ایران جاسوسی نماید)، قانونگذار تشخیص موضوع جاسوسی را مطلقاً در صلاحیت مرجع قضایی صلاحیتدار قرار داده است که با رعایت اصول حاکم بر جرائم و مجازات‌ها در هر مورد اقدام لازم در صدور حکم به عمل آورد و این امر از نقاط قوت اصلاحیه نسبت به مندرجات ماده ۵۰۲ قانون مجازات اسلامی سال ۱۳۷۵ است و بی تردید اتخاذ این سیاست جنایی، اجرای عدالت کیفری را برای مراجع و محاکم صلاحیتدار در رسیدگی تسهیل می‌کند.

بند دوم - از نظر احتمال توجیح منافع دولت بیگانه به ضرر امنیت ملی کشور

عدم ذکر عبارت جمله (... به نحوی که امنیت ملی صدمه وارد نماید ...) در بازنویسی ماده ۵۰۲ اصلاحی توسط قانونگذار، گرچه بر اساس اصل سرزمینی بودن قوانین جزایی امر غیر مجازی محسوب نمی‌شود. اما به نظر نگارنده رعایت این اصل چنانچه منافاتی با منافع و مصالح ملی نداشته باشد و به منظور حفظ و داد و دوستی

و رعایت حسن روابط با دول بیگانه به شرط معامله متقابل در شرایط عصر حاضر مانعی ندارد اما چنانچه بر طبق ماده اصلاحی و بدون قید جمله فوق الذکر ماده ۵۰۲ به نحوی که تدوین شده است (هر کس به نفع یک دولت بیگانه و به ضرر دولت بیگانه دیگر در قلمرو ایران جاسوسی نماید) گرچه به ظاهر منافاتی با منافع ملی ندارد ولی چنانچه در عمل و مرحله اجرایی، این قسم جاسوسی در خاک ایران به نفع یک دولت بیگانه و به ضرر کشور بیگانه دیگر واقع شود نیز قابل مجازات خواهد بود.

برای رفع این نقیصه که به نظر نگارنده نقطه ضعف این اصلاحیه را تشکیل می‌دهد پیشنهاد می‌نماید که فی السابغ جمله (به نحوی که به امنیت ملی صدمه وارد نماید) به عبارت قسمت آخر ماده ۵۰۲ اصلاحی به ترتیب زیر اضافه شود و ماده بدین نحو اصلاح و تکمیل شود.

هر کس به نفع یک دولت بیگانه و به ضرر دولت بیگانه دیگر در قلمرو ایران مرتکب جاسوسی شود به نحوی که به امنیت ملی صدمه وارد نماید به حبس از یک تا پنج سال محکوم می‌شود.

گفتار سوم - در خصوص جاسوسی موضوع ماده ۵۰۳ اصلاحی با عناوین

قانونگذار در این ماده در بیان موضوع جرم اشاره به داخل شدن مرتکب به مواضع مربوط به قصد سرقت یا کسب اطلاع از اسرار سیاسی، نظامی، امنیتی یا حساس کرده است. در مقام مقایسه عبارت و عناوین استعمال شده در این قسمت از ماده ۵۰۳ اصلاحی با عناوین و عبارت مندرج در متن ماده ۵۰۳ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵، ملاحظه می‌شود که قانونگذار در تعیین موضوع عنصر مادی این جرم ضمن بازنویسی و ذکر عمل داخل شدن به مواضع مربوط از ناحیه مرتکب به قصد سرقت یا کسب اطلاع از اسرار سیاسی، نظامی، امنیتی ماده ۵۰۳ کلمه حساس را با استفاده از واژه (یا) در ماده ۵۰۳ اصلاحی به عناوین سابق اضافه کرده است.

در این خصوص شایان ذکر است که احراز عنصر مادی این جرم با احراز داخل شدن مرتکب به مواضع مربوط متضمن قصد سرقت یا کسب اطلاع مرتکب از اسرار سیاسی، نظامی، امنیتی باید به نحوی باشد که عرفاً کاشف از قصد و نیت سوء

مرتکب باشد تا مشمول حکم ماده محسوب شود. مانند اینکه مرتکب پس از داخل شدن به مواضع مربوط قصدش را برای دستبرد زدن به اسرار مذکور ابراز نماید ولی موفق به بردن آن نشود و یا این که از آنها عکسبرداری کرده باشد و یا اینکه از طریق قرائت و خواندن آن اسناد طبقه‌بندی شده یا از مفاد آن مطلع شود اما قبل از خروج از موضع مربوط توسط مأمورین دستگیر شود و نظائر اینها برای تحقق عنصر مادی جرم شرط لازم محسوب می‌شود و برای تشکیل این قسم جاسوسی کافی به نظر می‌رسد.

اما در خصوص داخل شدن مرتکب به مواضع (حساس) که در ماده ۵۰۳ اصلاحی اضافه شده است صرف انجام عمل دخول به مواضع مربوط بدون این که مرتکب موفق به دستبرد زدن یا برداشتن عکس از اسرار نظامی یا سیاسی یا امنیتی شده باشد برای تحقق عنصر مادی جرم کافی خواهد بود در نتیجه دادگاهها و مراجع کیفری در این مورد و بدون اینکه مکلف به اجراز قصد و نیت سوء مرتکب برای دستبرد زدن به اسرار مذکور در ماده باشند صرف داخل شدن به مواضع حساس را برای تحقق عنصر مادی جرم کافی دانسته و پایه مجرمیت مرتکب می‌شناسند که مشمول حکم ماده ۵۰۳ اصلاحی خواهد بود.

آنچه در خصوص این قسمت از حکم ماده لازم به ذکر به نظر می‌رسد این است که عمل داخل شدن مرتکب به مواضع حساس که بر اساس حکم ماده یک جرم تام محسوب می‌شود ماهیتاً در حد شروع به جاسوسی موضوع این ماده است و به علاوه تشخیص مواضع حساس بدون قید در ماده توسط افراد عادی کاری نسبتاً مشکل به نظر می‌رسد. بدین جهت قراردادن آن در عداد سای طرق ارتکاب عنصر مادی این نوع جاسوسی و به عنوان یک جرم تام در عمل ممکن است باعث تضییع حقوق و آزادیهای فردی اشخاص شود.

برای رفع این نقیصه پیشنهاد می‌شود که با حذف (یا حساس) از متن ماده و قرار دادن آن به صورت یک تبصره به ماده ۵۰۳ به ترتیب زیر اقدام شود.

تبصره: داخل شدن به مواضع حساس نظامی، امنیتی، در پوشش‌های غیرواقعی و بدون اجازه مأمورین به قصد سرقت یا نقشه‌برداری یا کسب اطلاع از

اسرار سیاسی، نظامی و امنیتی شروع به این نوع جاسوسی محسوب می‌شود و مرتکب به مجازات حبس از سه ماه تا یک سال محکوم می‌شود.

گفتار چهارم - در خصوص جاسوسی موضوع ماده ۵۰۵ اصلاحی

در مطالعه عبارت متن ماده ۵۰۵ اصلاحی ملاحظه می‌شود که قانونگذار برای تحقق این جرم احراز قصد و نیت مجرمانه مرتکب را در جمع‌آوری اطلاعات طبقه‌بندی شده به ترتیب زیر شرط تحقق عنصر روانی این جرم قرار داده است.

«هر کس با نیت سوء و مجرمانه به هر وسیله اطلاعات طبقه‌بندی شده را با پوشش مسئولین نظام یا مأمورین دولت یا به هر نحو دیگری جمع‌آوری کند، چنان چه بخواهد آن را در اختیار دیگران قرار دهد و موفق به انجام آن شود به حبس از پنج تا پانزده سال و در غیر این صورت به حبس از دو تا پنج سال محکوم می‌شود».

آنچه در خصوص تغییری که در این ماده حاصل شده این است که نحوه احراز قصد مجرمانه مرتکب جرم در این اصلاحیه با تصریح قانونگذار در صدر ماده مبنی بر اینکه (هر کس با نیت سوء و مجرمانه) که جایگزین جمله (هر کس با هدف بر هم زدن امنیت کشور) مذکور در ماده ۵۰۵ قانون مجازات اسلامی سال ۱۳۷۵ شده است، یک اقدام مناسبی است که تشخیص عنصر روانی این جرم برای مقامات قضایی تسهیل کرده است چون تشخیص قصد مجرمانه کسی که آگاهانه اطلاعات طبقه‌بندی شده را با سوء استفاده از پوشش مسئولین نظام یا مأمورین دولت جمع‌آوری می‌کند، احراز آن برای دادگاه از روی آثار خارجی مشکوفه در این زمینه به مراتب آسانتر از عنصر روانی مذکور در ماده ۵۰۵ قانون مجازات اسلامی است. اما پرسش مهمی که در اینجا مقدر و مطرح می‌باشد این است.

چنان چه جمع‌آوری اطلاعات طبقه‌بندی شده پیرامون برخی از مسائل و معضلات اجتماعی که غالباً آمار جنایی آن از طرف سازمانهای مربوط طبقه‌بندی شده اعلام می‌شود در عمل از شمول حکم این ماده خارج می‌باشد یا خیر؟

که در این ماده استثنائاً پیش بینی نشده است.

در نتیجه این عدم تصریح، قانونگذار در این زمینه یعنی در خصوص مفهوم

مخالف قید (هر کس با نیت سوء و مجرمانه) در این ماده چنان چه هدف مرتکب از

جمع‌آوری اطلاعات استفاده از آن به قصد و نیت سوء و مجرمانه نباشد مثلاً مرتکب بخواهد برای یک تحقیق علمی از آن استفاده کند در ماده ۵۰۳ اصلاحی پیش بینی نشده است و به نظر می‌رسد که در عمل مانعی برای انجام تحقیقات علمی مورد نیاز دانشگاهها و مراکز آموزش عالی در مقطع کارشناسی ارشد و دکترا که به قصد ریشه یابی و علل معضلات اجتماعی صورت می‌گیرد، محسوب می‌شود که نوعی بی‌توجهی به نیاز فعلی جامعه علمی در حال توسعه در امر تحقیق و پژوهش تلقی می‌شود چون امکان دسترسی محققین به این گونه اطلاعات برای تبیین علل برخی از معضلات اجتماعی با استفاده از آمار جنایی سازمانهای مسؤؤل مشکل و بعضاً غیر ممکن می‌باشد و به نظر نگارنده این موضوع را می‌توان به صورت تبصره با قید شرایط لازم در ذیل این ماده از شمول حکم ماده ۵۰۵ مستثنی کرد.

گفتار پنجم - در خصوص جرم تخلیه اطلاعاتی موضوعه ماد ۵۰۶ اصلاحی

جرم غیرعمدی پیش بینی شده در ماده ۵۰۶ اصلاحی که ناشی از بی‌مبالاتی و عدم رعایت اصول حفاظتی از ناحیه بعضی از کارمندان و مأمورین دولت در انجام وظایف محوله در ماده مذکور بدین نحو پیش‌بینی شده است:

“هر کس به اسرار، اسناد و اطلاعات طبقه‌بندی شده دسترسی دارد و به او آموزش لازم داده شده است در اثر بی‌مبالاتی و عدم رعایت اصول حفاظتی توسط دشمنان تخلیه اطلاعاتی شود به حبس از یک تا شش ماه و یا به انفصال از خدمات دولتی از شش ماه تا یک سال محکوم می‌شود.”

آنچه در خصوص شرایط تحقق این جرم قابل ذکر است در مورد عامل تخلیه اطلاعاتی می‌باشد چون در این ماده “دشمن” ذکر شده است یعنی مرتکب تخلیه اطلاعاتی بایستی یک دشمن باشد که با توسل به لطائف‌الحیل و بر اثر بی‌مبالاتی و عدم رعایت اصول حفاظتی از ناحیه کارمند دولت که بر حسب وظیفه مکلف به حفظ اسناد و اطلاعات طبقه‌بندی شده می‌باشد، موفق به بدست آوردن اسرار و اطلاعات طبقه‌بندی شده می‌شود.

در این زمینه تذکر این نکته را نباید فراموش کرد که در برخی از موارد تشخیص و شناسایی “دشمن” از دوست، برای کارمندان کار چندان ساده و آسانی

نیست و چه بسا افرادی در پوشش به ظاهر دوست و همکار صمیمی ولی باطناً در خدمت دشمنان کشور باشند و برای استفاده دشمنان مبادرت به تخلیه اطلاعاتی موضوع ماده ۵۰۶ اصلاحی بنمایند.

برای رفع این موارد استثنایی و خطرناک پیشنهاد می‌نماید که عبارت متن ماده ۵۰۶ اصلاحی به ترتیب زیر اصلاح شود:

“هر کس به اسرار، اسناد و اطلاعات طبقه‌بندی شده دسترسی دارد و به او آموزش لازم داده شده است در اثر بی‌مبالاتی و عدم رعایت اصول حفاظتی، چنان چه توسط افراد فاقد صلاحیت تخلیه اطلاعاتی شود به حبس از یک تا شش ماه و یا به انفسال موقت از خدمات دولتی از شش ماه تا یکسال محکوم می‌گردد.”

گفتار ششم - در خصوص نحوه همکاری علیه جمهوری اسلامی ایران موضوع ماده ۵۰۸ اصلاحی

قانونگذار همکاری مجرمانه علیه جمهوری اسلامی ایران با دول خارجی به هر نحو، از ناحیه هر فرد ایرانی یا بیگانه را در ماده ۵۰۸ اصلاحی بدین نحو جرم و قابل مجازات شناخته است.

هر کس یا گروهی که با دول خارجی، بیگانگان یا عوامل آنان به هر نحو علیه جمهوری اسلامی ایران همکاری نماید متناسب با آسیب وارده به امنیت کشور به حبس از پنج تا پانزده و یا اعدام محکوم می‌شود.

در مطالعه و بررسی عبارت متن این ماده دو نکته قابل تذکر به نظر می‌رسد.

۱- عدم تصریح قانونگذار به مسؤولیت کیفری اعضاء گروه

۲- عدم ذکر نمونه‌ای از نحوه همکاری مجرمانه به عنوان تمثیل در این ماده

اولاً - در خصوص عدم تصریح مقنن به مسؤولیت کیفری اعضاء گروه

در بررسی متن و صدر ماده ۵۰۸ اصلاحی ملاحظه می‌شود که قانونگذار، در تعیین مرتکب این جرم ابتدا از واژه “هرکس” استفاده است. در تفسیر آن بی‌تردید منظور قانونگذار می‌تواند یک شخص حقیقی اعم از ایرانی یا خارجی باشد. اما در مورد تفسیر “یا گروهی” نیز می‌توان گفت که منظور مقنن ناظر به عملیات اعضاء گروه است

که معمولاً به صورت متشکل و سازمان یافته و یا در چارچوب یک شخص حقوقی، فعالیت کرده و چنان چه به ضرر جمهوری اسلامی و به نفع دول خارجی همکاری نمایند مشمول حکم ماده خواهد بود.

بنابراین استعمال واژه "گروهی" به طور مطلق در ماده ۵۰۸ را باید حمل بر مسئولیت کیفری اعضای آن گروه کرد تا از نظر ادبی ابهام ماده مرتفع شود، به همین منظور پیشنهاد می‌شود که متن ماده ۵۰۸ به ترتیب زیر اصلاح شود.

"هر کس یا اعضاء هر گروه متشکل و سازمان یافته که با دول خارجی یا عوامل آنان به هر نحو علیه جمهوری اسلامی ایران همکاری نماید متناسب با آسیب وارده به امنیت کشور به حبس از پنج تا پانزده و یا اعدام محکوم می‌شود."

ثانیاً - راجه به عدم ذکر نمونه‌ای از نحوه همکاری مرتکب علیه جمهوری اسلامی در ماده

۵۰۸

از آنجایی که قانونگذار در ماده ۵۰۸ اصلاحی با استعمال و استفاده از کلمه (همکاری) اقدام مرتکب را با دول خارجی یا عوامل آنان به هر نحو علیه جمهوری اسلامی ایران بدون قید محدودیتی از حیث بیان نوع جرم علیه امنیت کشور و همچنین از نظر نحوه انجام همکاری خواه به طور مستقیم یا غیرمستقیم مرتکب پیش‌بینی کرده است. در نتیجه بر طبق حکم این ماده هم اکنون ارتکاب هر نوع همکاری مجرمانه علیه امنیت کشور مثل همکاری و اقدام مرتکب از طریق در اختیار قراردادن فتوکپی اسناد یا اسرار طبقه‌بندی شده مربوط به سیاست داخلی یا خارجی کشور به دول خارجی یا عوامل آنان و نظایر این قبیل همکاری مجرمانه در زمینه جرائم علیه امنیت داخلی یا خارجی کشور می‌تواند مشمول حکم ماده ۵۰۸ اصلاحی قرار گیرد.

به نظر نگارنده و به لحاظ رعایت اصل قانونی بودن جرم و مجازات که امروزه به عنوان یکی از اصول مسلم حقوق کیفری تضمین کننده امنیت و آسایش عمومی و آزادی‌های فردی است و قانونگذار در ماده ۲ قانون مجازات اسلامی رعایت این اصل را تضمین کرده است، بنابراین پیشنهاد می‌نماید که قانونگذار از نحوه همکاری مجرمانه یا اقدام برای ارتکاب جرائم علیه امنیت کشور با دول خارجی یا

عوامل آنان به شرح مندرج در ماده ۵۰۸، نمونه ای به عنوان تمثیل در این ماده ذکر کند تا در مرحله اجراء، مراجع کیفری و دادگاهها با احراز نحوه همکاری مجرمانه در چارچوب نمونه مذکور در قانون، نه تنها به اهداف مورد نظر مقنن جامعه عمل ببوشانند و بدین وسیله از ارتکاب همکاری در ارتکاب جرائم علیه امنیت کشور جلوگیری به عمل آید و اجرای عدالت کیفری را تسهیل نماید، بلکه زمینه تضمین امنیت و آسایش عمومی و حفظ و حمایت از حقوق و آزادیهای متهمین به این نوع همکاریهای مجرمانه را بیش از پیش تأمین کنند.

